

ดิฉันดีใจมากที่ได้มากราบ และเรียนถามปัญหาข้อข้องใจกับท่าน เกี่ยวกับศาลพระ
 ภูมิ เพราะคนมาว่าให้ดิฉันเสมอว่ามีไว้ทำไม กราบผีดีกว่ากราบพระพุทธรูป หรือถ้าผีดีกว่า
 ธรรมจริง ๆ ศาสนาผีก็ควรจะมีไว้ให้คนกราบไหว้และนับถือตั้งนี้ ดิฉันที่ไม่รู้อะไรเลยเกิด
 ความสงสัย สุดท้ายเลยต้องกราบทั้งผี และกราบทั้งพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ไม่ให้
 เสียทั้งผีทั้งธรรม ดิฉันทำอย่างนี้ถูกไหมคะท่าน

ที่บ้านคุณมีศาลพระภูมิตั้งเขาวัวจริง ๆ ไหม

มีค่ะ ดิฉันกราบทุกวัน

แล้วพระธรรมละมีไหม ถ้ามีคืออะไร ถ้าไม่มีคุณกราบอะไร

มีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ค่ะ แต่พระธรรมไม่มี เพราะไม่เคยเห็นท่านพาเอาตู้พระ
 ธรรมมาไว้กราบเหมือนพระพุทธรูปนี้ค่ะ ดิฉันจึงกราบพระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์ สาม
 จบทที่แทนพระพุทธรูปแทนค่ะ

ที่ว่ากราบผีนั้น คุณกราบผีอะไรบ้าง อาจารย์ก็ไม่ทราบว่ามีผีในโลกมีผีอะไรบ้าง

ส่วนใหญ่ ดิฉันกราบผีปู่ ย่า ตา ทวด และผีพ่อ ผีแม่ ที่ท่านเคยมีอุปการคุณต่อเรา
 มา ส่วนผีอื่นดิฉันไม่ทราบชื่อ ต้องกราบรวยยอดเอาเลย จึงไม่แน่ใจว่ากราบถูกท่านหรือไม่
 ก็ไม่รู้

คุณทราบไหมว่าผีท่านเหล่านั้นมาอยู่ศาลพระภูมิที่คุณสร้างไว้สำหรับท่าน คุณสร้าง
 ไว้เพื่อท่านใช้ไหม ที่คุณกราบผีของปู่ ย่า ตา ทวดนั้น คุณแน่ใจหรือว่าคุณได้กราบถูกท่าน
 เพราะผีอื่น ๆ คุณไม่แน่ใจว่าได้กราบถูกตัวผีเหล่านั้นหรือไม่

ตอนนี้ดิฉันเลยเกิดความสงสัยขึ้นอีกแล้ว เพราะแต่ก่อนไม่ได้คิดว่าเรากราบถูก
 ท่านหรือไม่ ที่คิดสงสัยบ้างก็แต่ผีอื่น ๆ ว่าจะกราบถูกตัวหรือไม่ แต่แล้วก็กราบเดาและส่ง
 เตชรวยยอดเอาเลย ความจริงท่านจะมาอยู่ที่ ๆ ดิฉันสร้างให้ท่านหรือเปล่า ตลอดผีอื่น ๆ
 ด้วย และดิฉันกราบถูกท่านหรือเปล่าคะ

อาจารย์เองก็ไม่รู้เหมือนกัน เพราะไม่เคยสนใจกับผีและกราบผี จึงไม่ทราบว่าท่าน
 จะมาอยู่หรือไม่ ตลอดการกราบของคุณจะถูกท่านหรือไม่ อาจารย์ไม่ได้เรียนวิชาผีและ
 เชี่ยวชาญทางผี

ที่เขาว่าให้ดิฉันว่า สร้างศาลพระภูมิไว้ทำไม กราบพระพุทธรูปดีกว่า นั้นเขาว่าถูกไหม
 คะ

เขาพูดก็นับว่ามีส่วนถูกอยู่มาก ตอนกราบพระพุทธรูปดีกว่ากราบผี

การกราบผีละท่านจะผิดไหม เพราะดิฉันกราบทั้งผีทั้งธรรม ไม่ให้เสียทั้งสองฝ่าย

การกราบผืนนั้นอาจผิดดั่งที่คำเขาดำหนิ ถ้ากราบคุณของพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ทวดนั้น ไม่ผิด นอกจากจัดว่าเป็นผู้มีกตัญญูกตเวทิตาธรรมประจำใจ อันเป็นเครื่องหมายของคนดี แล้วไม่มีอะไรผิด จะกราบวันละกี่หนก็ได้ ถ้ามีเวลา

แล้วผีมีจริงไหมคะ ดิฉันเองไม่เคยเห็นตัวมัน ได้ยินแต่เขาว่า และเขาบอกว่าผีมีอำนาจมาก แถมยังหักคอกคนได้อีกด้วยเวลาผีโกรธ และผีบางพวกยังเอาคนเป็นอาหารอีกด้วย ที่เขาเรียกกันว่าผีปอบ ดั่งนี้จริงไหมคะ

คำว่าผีใช้เป็นคำกลาง ๆ ของสัตว์จำพวกร่างไม่ปรากฏเป็นรูปวัตถุ เหมือนมนุษย์และสัตว์ นอกจากเขาจะจำแลงกายให้ปรากฏในเวลาที่ต้องการเท่านั้น เรียกว่าสัตว์ที่ลึกลับสำหรับตาเนื้อของมนุษย์ทั่ว ๆ ไป มองไม่เห็น แต่เป็นสิ่งที่เปิดเผยในความรู้สึก เช่นเดียวกับสิ่งที่มีในโลกทั่ว ๆ ไป และท่านผู้มีญาณจักษุคือตาใจ ย่อมเห็นได้เช่นเดียวกับคนมีนัยน์ตาดีมองเห็นวัตถุต่าง ๆ ฉะนั้น

ไม่ต้องพูดถึงสัตว์ลึกลับที่ทำให้เกิดปัญหาในสังคมเพียงจำพวกเดียว เรลองคิดดู ผุ่นผงอันละเอียดที่ถูกพัดปลิวอยู่บนอากาศ ผุ่นผงบางอย่างเวลากะพากับแสงแดดที่ส่องเข้ามาตามช่องฝาหรือช่องหน้าต่าง เรายังพอมองเห็นผุ่นผงอันละเอียด แสดงยิบ ๆ ยับ ๆ อยู่ท่ามกลางช่องแสงแดดได้ชัดเจน และพอทราบได้ว่าเป็นผุ่นผง แต่ผุ่นผงบางชนิดละเอียดมากไม่อาจมองเห็นด้วยตาเปล่า ต้องใช้กล้องส่องจึงจะเห็นได้ชัด สิ่งเหล่านี้เป็นวัตถุละเอียดชนิดหนึ่งเหมือนวัตถุทั่ว ๆ ไป และเป็นส่วนหนึ่งของธาตุดินที่เห็นด้วยตาเนื้อได้ชัด แม้เช่นนั้น วัตถุอันเป็นธาตุดินด้วยกัน ยังมีส่วนหยาบและส่วนละเอียดต่างกัน ซึ่งพอให้เกิดเป็นปัญหาได้ จะกล่าวอะไรกับจิตวิญญาณของสัตว์โลก ซึ่งเป็นสิ่งที่ละเอียดยิ่งอยู่แล้ว เช่นเดียวกับผุ่นผงฉะนั้น ถ้าไม่อาศัยส่วนหยาบของธาตุ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เข้าผสมเป็นรูปร่าง เช่น รูปคนและสัตว์แล้ว แม้ใครจะมีนัยน์ตาสักพันดวงก็จะไม่สามารถมองเห็นสิ่งลึกลับนั้นได้เลย

เท่าที่สิ่งดังกล่าวเกิดเป็นปัญหาโลกแตกประจำสังคมตาบอด (ไม่มีญาณจักษุ) ก็เพราะในสังคมแม้คนเดียวไม่มีใครมีกล้องส่อง (ญาณจักษุ) ซึ่งควรแก่สิ่งลึกลับให้เห็นตามที่มืออยู่ของมันได้นั่นเอง จึงไม่มีผลอะไรสำหรับสังคมอย่างพวกเราจะทำให้ปัญหานี้ลุล่วงไปได้ นอกจากเป็นปัญหาโลกแตกประจำแผ่นดินตลอดไปเท่านั้น ไม่มีอะไรกล้าอาจเอื้อมเข้ามาตัดสินได้ คุณแม่จะตาดี แต่อาจารย์ก็เป็นคนตาบอด จะสามารถแก้ปัญหาผีมีหรือไม่มีได้อย่างไร ที่เพื่อนของคุณเล่าให้คุณฟัง เป็นบุคคลประเภทปัญหาโลกแตกหรือ

เป็นบุคคลประเภทใด ถ้าเป็นบุคคลประเภทดังกล่าวนี้ ฝั่ทั้งโลกก็จะกลายเป็นฝั่โลกแตกไปตาม ๆ สังคมที่พาให้เป็นไฟไม่มีที่สิ้นสุดลงได้

ความจริงแล้วการเกิดตายของสัตว์โลก ย่อมเป็นเหมือนฝั่่นฝงที่ถูกพัดปลิวออกจากธาตุดินส่วนใหญ่ลอยตัวขึ้นไปอยู่บนอากาศเป็นบางกาล แล้วกลับตกลงมาสู่ธาตุเดิม คือดินตามเดิมนั่นเอง จิตวิญญาณออกจากร่างนี้เข้าสู่ร่างนั้น ที่เรียกว่าเกิดตาย แต่ความจริงก็คือการเปลี่ยนสถานที่ของจิตไปตามกรรม ที่เรียกว่ากรรมพัดฝั่น เหมือนลมพัดฝั่นเอาดินขึ้นไปเป็นฝั่่นฝงบนอากาศ แล้วพัดฝั่นลงมาสู่ธาตุดินตามเดิมนั้น แม้ธาตุน้ำ ลม ไฟ ก็ควรทราบว่ามีส่วนใหญ่ส่วนย่อยของมันแฝงอยู่ เช่นเดียวกับธาตุดิน และจะแปรรูปให้ผิดจากปกติเดิมได้เช่นเดียวกับธาตุดิน เช่น ธาตุน้ำที่อยู่ในบึงในบ่อ ในสระ ในทะเลก็มี ที่อยู่บนอากาศก็มี เป็นต้น จะมีอยู่ในที่ใดก็คงเป็นธาตุน้ำอยู่เช่นนั้น ไม่มีเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น จิตก็คงเป็นจิตอยู่เช่นนั้น จะมาปรากฏตัวอยู่ในร่างต่าง ๆ หรือไม่ก็มีได้เปลี่ยนแปลงจากคำว่าจิตเป็นอย่างอื่น

คำว่าคนหรือฝั่ก็อยู่ในลักษณะของธาตุดิน เป็นต้น กับฝั่่นฝง อันไปจากธาตุดินไม่มีแปรเป็นอย่างอื่นได้ คำว่าฝั่มีอำนาจมากนั้น ฝั่่นฝงก็มีอำนาจมากในบางกาลเหมือนกัน เช่น เวลาผงเข้าตา ใครไม่เห็นอดนั่งสงบกายสงบใจอยู่ได้ เห็นแต่วังให้คนอื่นช่วยด้วยความวุ่นวาย กรีดร้องยิ่งกว่าฝั่ตัวมีอำนาจมากเสียอีก ส่วนฝั่ปอบเข้าคนและอาศัยคนเป็นอาหารดังที่คุณว่า นั้นโปรดไปติดต่อกับหมอบฝั่เขาเองเถอะ ขออย่าให้อาจารย์ต้องเป็นหมอบฝั่ด้วยเลย เฉพาะขบฝั่โลก ฝั่โกรธ ฝั่ราคะตัณหา ฝั่หลง จนลืมนัตถ์ซึ่งมีอยู่กับตัวก็แยะอยู่แล้ว คุณยังมีปัญหาอะไรอีกโปรดพูดได้ อาจารย์ชอบฟังเหมือนกันถ้ามีผู้เล่า

เวลาฝั่เขาไม่แสดงตัวเขาไปอยู่ที่ไหนคะ

คุณเคยเห็นฝั่แสดงตัวบ้างหรือ ถ้าเคยเขาแสดงอย่างไรบ้าง

ไม่เคยเห็นคะ ได้ยินแต่เขาเล่าให้ฟังว่า ฝั่แสดงตัวได้อย่างพิสดารยิ่งกว่าคน เช่นเขาทับถั่วถั่วจวนไว้ในตู้ครัว เสียงดังเปรี้ยง ๆ เหมือนคน ราวกับจะไม่มีเศษถั่วและจวนยังเหลืออยู่แม้ชิ้นเล็กขนาดเล็บมือเลย เจ้าของบ้านตกใจวิ่งเข้าไปดูถั่วถั่วจวนที่เก็บไว้อย่างไรยังเป็นปกติอย่างเดิม ไม่มีอะไรขยับเขยื้อนแม้แต่นิด พอกลับออกมาคราวหน้าที่เขาอีกแล้วเสียงเปรี้ยง ๆ ไม่มีหยุด เครื่องของในครัวเหมือนจะเป็นจวนวิจวนไปหมด เวลาเข้าไปดูกลับไม่มีอะไรผิดปกติ อย่างนี้จะไม่ว่าพิสดารอย่างไรเล่าท่าน ถ้าเป็นคนเราทับถั่วถั่วจวนแล้วจะมีอะไรเหลืออยู่บ้างเล่า เห็นแต่แหลกละเอียดไปหมด ไม่มีชิ้นดีเหลืออยู่เลย แต่ฝั่ทับถั่วทับจวนไม่เห็นมีอะไรเสียหายนี้ท่าน ฝั่มันแสดงตัวพิสดารอย่างนี้แล ผิดกับมนุษย์เป็นไหน ๆ

ถ้าผีดีถึงขนาดนั้นจริง ๆ เวลาสิ่งของเครื่องใช้ชำรุด เช่น ถ้วยชามหม้อไห รถราชำรุด เราวานผีมาซ่อมให้จะไม่ดีกว่าจ้างคนมาซ่อมเป็นไหน ๆ หรือ ต่อไปถ้ารถคุณเสีย โปรดอย่าเอาไปเข้าโรงซ่อม โปรดวานผีมาซ่อมให้ทันที ทั้งราคาค่าซ่อมก็ไม่มี เอาอย่างนี้ดีไหมคุณ อาจารย์ออกความเห็นให้

ไอ้โฮ ความเห็นของอาจารย์ยิ่งพิสดารกว่าผีเสียอีก ท่านเคยได้ยินที่ไหนว่าผีเป็นช่างเครื่องซึ่งพอจะซ่อมรถซ่อมราให้คน ดิฉันเคยได้ยินแต่ผีทั่บถ้วยทั่บชามเท่านั้น ดิฉันเรียนถามท่านว่า เวลาผีเขาไม่แสดงตัว เขาไปอยู่ที่ไหน อาจารย์ยังไม่เห็นตอบบ้างเลย ว่าอย่างไรคะท่าน

ผีก็เช่นเดียวกับลม เวลาเขาไม่แสดงตัว ลมก็เหมือนไม่มี ทั้ง ๆ ที่มีอยู่ เวลาเขาแสดงตัวก็สามารถทำเอาดีกรามบ้านช่องพังพินาศไปหมด ไม่มีชิ้นดีเหลืออยู่เลย

นี่เราพูดเรื่องผีกันตลอดเรื่อง ไม่ใช่เราเป็นผีกันแล้วหรือ ไม่เห็นพูดเรื่องคนบ้างเลย ที่พูดมานี้คุณได้คิดจากเรื่องผีบ้างไหม หรือว่าพวกเรากลายเป็นเขาไปเสียแล้ว

ได้ค่ะ ก็เราพูดเพื่อเป็นคติ มิได้พูดเพื่อเป็นผี ดิฉันได้คิดเกี่ยวกับการเกิดตายของสัตว์โลก ว่าเป็นไปด้วยอำนาจของกรรมพัตถัน เช่นเดียวกับลมพัดดินให้กลายเป็นฝุ่น ละอองปลิวขึ้นไปอยู่บนอากาศ พอลมสงบลงฝุ่นก็ค่อย ๆ ลอยลงมาพื้นดินแล้วกลายเป็นดินอันดั้งเดิมไป

คุณแน่ใจหรือยังว่าเวลาตายแล้วคติจะเป็นอย่างไร ถ้ายังไม่แน่ใจจะควรปฏิบัติต่อตนอย่างไรบ้าง เพื่อความแน่และความหวังนั้นจะได้เป็นสมบัติของตัวเอง

ดิฉันแน่คะ แต่ความมั่นใจว่าจะต้องเป็นคติที่มั่นเหมาะ นั้นยังไม่แนกถ้าเทียบกับการสอบแล้วดิฉันแน่ใจว่าต้องสอบได้แน่ แต่ความมั่นใจว่าจะต้องได้คะแนนสูง ๆ นั้น ดิฉันยังไม่แนกเลย จะอย่างไรก็ตาม ดิฉันจะพยายามให้ได้คะแนนสูงขึ้นไปทุกวัน เดือนปี จนกว่าจะปิดบัญชีสอบ คือตายถึงจะหยุด ดิฉันยังไม่ได้เล่าความเป็นไปของดิฉันเกี่ยวกับทางศาสนาถวายท่าน คือดิฉันเป็นลูกคนเดียวของคุณพ่อคุณแม่ ท่านรักมากและคอยเอาใจมาก ดิฉันจึงกลายเป็นคนทะนงเอาแต่ใจตัวเสียมากตอนเป็นเด็ก คุณพ่อคุณแม่มีอุปบายอบรมดิฉันต่าง ๆ กัน เวลาคุณพ่ออบรมดิฉัน คุณแม่ไม่อยู่บ้าน เวลาคุณแม่อบรมคุณพ่อก็ไม่อยู่ เช่นเดียวกัน และทุกครั้งที่อบรมดิฉัน ท่านจะมีอุปบายปรึกษาตกลงกันทางลับ ดิฉันก็ไม่ทราบข้อความอบรมของคุณพ่อ

พอสรุปได้ว่าพ่อมีลูกคนเดียวคือปัก และลูกก็มีพ่อคนเดียว พ่อรักลูกมาก ลูกจะทำอะไรบางสิ่งบางอย่างที่ไม่ดีไม่งาม พ่อจะต้องอนุโลมไปบ้างเพราะความรัก แล้วพ่อก็ไม่

สบายใจไปหลายวัน แถมลูกก็มาทำสิ่งไม่ดีไม่งามบ่อย ๆ บางครั้ง พ่ออดไม่ได้ต้องฝืนใจห้ามลูก ลูกยังกลับต่อว่าพ่ออีกว่า ถ้าคุณพ่อรักปูกทำไมคุณพ่อห้ามไม่ให้ปูกทำตามชอบใจ ก็เพราะพ่อรักปูกมากพ่ोजึงห้าม กลัวปูกจะเป็นคนเสีย และจะเสียกำลังใจ สมกับที่พ่อรักมาก เมื่อปูกกลายเป็นคนเลว พ่อก็ต้องรักลูกเพิ่มขึ้นเป็นสองคน คือปูกคนหนึ่งและลูกปูกคนเลวอีกคนหนึ่ง

พ่ोजึงกลายเป็นคนเจ้าทุกข์ เพราะรักลูกมาก และปูกของพ่อก็จะเป็นคนเลวหมด คักดีศรีและวงศ์สกุล ปูกจะไม่ได้ดีอะไรจากความรักของพ่อ นอกจากเป็นเครื่องส่งเสริมปูกให้เป็นคนเลวมากขึ้นเท่านั้น ถ้าปูกจะเป็นลูกรักของพ่อสมกับพ่อมิ่ปูกคนเดียว ปูกก็ควรสงวนความรักของพ่อไว้ด้วยความเชื่อฟังไม่ฝ่าฝืน ความรักของพ่อก็จะมีคุณค่าอยู่กับตัวด้วย อยู่กับปูกด้วย ปูกก็เป็นคนดี ดำรงวงศ์สกุลไว้ได้ แม้พ่อตายไปก็จะหายห่วงและตาหลับสนิท จะไม่มาเป็นเปรตเฝ้าบ้านเพราะความรักและความห่วงลูกมาก เงินเป็นจำนวนล้าน ๆ พ่อมิ่ได้สนใจอาลัยรักเหมือนปูกลูกคนเดียวของพ่อนะลูกรัก ลูกจงเห็นใจพ่อ เลี้ยงก็ยาก รักก็มาก ห่วงก็มาก ไม่มีสิ่งไหน้อยอยู่ในหัวใจพ่อเลย นี่เป็นคำอบรมของคุณพ่อ

ส่วนคำอบรมของคุณแม่ก็มีเนื้อความคล้ายคลึงกัน แต่มีอยู่เป็นบางตอนที่ฝังใจตลอดมาว่า แม่แบกความรักลูกไว้บนหัวใจหนักยิ่งกว่าภูเขาหินแท่งทับ แต่ปูกของแม่สนุกเล่นตัวอยู่บนหัวใจแม่ เวลาแม่ตายไป แม่ก็ยังจะแบกความรัก และความห่วงลูกเข้าไปอีกอย่างน้อยก็เท่ากับแม่แบกภูเขาสองลูกเทินกันบนศีรษะ แต่ถึงแม้ว่าแม่จะแบกความรักลูกหนักกว่าภูเขาสองลูกก็ตาม ความรักและความห่วงของแม่หาได้เป็นประโยชน์แก่แม่และลูกแต่อย่างใดไม่ เพราะแม่มีหวังรักลูกจนลืมห่วงตัวลืมห่วงตาย แต่ลูกมิได้สนใจกับคำตักเตือนของแม่ ซึ่งออกมาจากดวงใจอันแสนรักและแสนเป็นห่วงแม่แต่น้อย ถ้าความรักและความห่วงของแม่พอจะเป็นประโยชน์อยู่บ้าง ลูกก็ควรคิดและเชื่อฟังคำแนะนำของแม่ ไม่ปล่อยตามใจจนเกินไป

ลูกปูกจะไปหาความรักที่ไหนอีกในโลกมนุษย์นี้ ใ้ยิ่งไปกว่าความรักของแม่ที่มอบให้ลูก พร้อมทั้งดวงใจอันแสนรักดวงนี้ แม่ก็มีปูกคนเดียวและมีใจดวงเดียวแม่มิได้เสียตาย ยิ่งกล้าสละให้เป็นความรักแก่ลูกของแม่หมดทั้งดวง ดวงใจของแม่ที่มอบให้ลูกด้วยความสุดอกสุดใจแล้ว แม้ว่าแม่จะไม่มีลมหายใจเข้าออกได้ แม่ก็ยินดีอดทนพอถึงวันตายเช่นมนุษย์ทั้งหลาย แม่ได้ทุ่มเททุกอย่างเพื่อลูกรักของแม่คนเดียว ถ้าลูกจะมองเห็นความรักของแม่เป็นของมีสาระบ้าง ลูกก็ควรฟังคำอบรมสั่งสอนของแม่บ้าง อะไร ๆ จะเสียไปบ้าง แม่ไม่ค่อยถือเป็นข้อหนักใจ ที่แม่เสียใจแทบจะทนความสลับไสไม่ได้ก็คือ ลูก

รักของแม่ไม่เชื่อฟัง ประพฤติตัวตามใจชอบ และค่อยเสียไปวันละเล็กละน้อย นี่แลเป็นสาเหตุให้แม่คิดไปถึงความเสียไปหมดทั้งตัวของลูก ไม่มีอะไรเหลืออยู่ นอกจากเรือนร่าง ซึ่งเป็นเหมือนบ้านร้างที่ปราศจากเจ้าของอยู่ครองเท่านั้น

นี่เป็นคำประทับใจราวกับตัวดิฉันไหวไปหมด สติไม่อยู่กับตัว ดิฉันปักใจลงอย่างถึงใจจริง และพยายามปรับปรุงตัวตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา สังเกตดูคุณพ่อกับคุณแม่รู้สึกเบาอกเบาใจมากมาย ทั้งแสดงความรักมากและเปิดเผย โดยไม่มีเงื่อนไขอะไรแฝงอยู่เลย มีแต่ความรักอย่างบริสุทธิ์ใจล้วน ๆ แสดงออกมาเพื่อดิฉันคนเดียว เวลาว่าง ๆ งาน คุณพ่อกับคุณแม่ปรึกษาหารือกันเรื่องทำบุญ และซ่อมบูรณะที่นั่นที่นี้บ้าง เพราะท่านมีนิสัยรักและหนักแน่นต่อทางบุญมาก มีเวลาว่างก็อบรมดิฉันให้เป็นคนมีใจบุญกุศลและสอนวิธีใส่บาตร หัดให้ทำบุญให้ท่านต่าง ๆ เรื่อยมา จนดิฉันเคยชิน และรักชอบในทางบุญเป็นนิสัย พอเห็นเราตั้งหน้าตั้งตาทำจริง ๆ ท่านก็รามือลงบ้างคอยให้อุบายเราบ้าง รู้สึกว่าท่านเป็นสุขมากพอเห็นดิฉันกลับตัวเป็นคนดีและรักศีลรักรักรธรรม เป็นตัวแทนท่านไม่ลดละ

วันพระหรือมีปาฐกถาธรรมที่ไหนดิฉันต้องไปฟังมิได้ขาด นอกจากจำเป็นจริง ๆ ปลีกตัวไปไม่ได้เท่านั้น ก่อนเข้านอนต้องเข้าห้องพระไหว้พระสวดมนต์ทำภาวนาให้ใจสงบเย็นเป็นประจำทุกคืน ตื่นตีห้า ทำความสะอาดตัวเสร็จแล้วทำวัตรภาวนา หกโมงเช้าลุกออกจากที่ทำกิจธุระ ใส่บาตรทุกวันมิให้ขาดได้ พูดถึงด้านจิตใจ ใจดิฉันได้รับความสงบเย็น เพราะการทำภาวนาพอยังจิตให้อยู่ในกรอบเหตุผลได้ ไม่ตื้อตึงเหมือนเป็นเด็กซึ่งปล่อยตามใจ ที่สงบได้ละเอียดกว่าปกติก็ตอนเช้า ๆ ใจรู้สึกสงบเย็นเป็นสุขจริง ๆ บางวันไม่อยากจะลุกจากที่ภาวนา เพราะจิตกำลังสงบและเป็นสุข แต่จำเป็นต้องออกทั้ง ๆ เสียตาย ดิฉันจึงกล้าเรียนท่านว่า ดิฉันแน่ใจในคติของตน แต่ยังไม่แน่ใจในคะแนนสูงดังที่เรียนแล้ว

อย่างไรก็ตามดิฉันมิได้นึกจะท้อถอย และหยุดภาวนา เพราะเห็นผลประจักษ์ บุญบาปรู้อยู่กับใจจริง ๆ ใครจะว่าบุญ บาป นรก สวรรค์ ไม่มีก็ตาม ดิฉันไม่สนใจฟังพอให้เสียเวลาเลย เพราะเวลาจะทำประโยชน์แก่ตัวเราเป็นของมีค่ามากกว่าจะสละเวลาไปฟังเรื่องตัดหนามกั้นทางเดินของตัว ด้วยการคิดการพูดอย่างนั้น ดิฉันเชื่อพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เนื้อชีวิต แม้จะตายเพราะการทำความดี ดิฉันยอมพลีชีพไปตามความเชื่อกรรม ไม่หวั่นไหวต่อความตายซึ่งติดแนบอยู่กับตัวเราตลอดเวลา ไม่มีใครได้รับสิทธิพิเศษที่จะมีช้อยกเว้นไม่ให้ตาย แต่ก่อนตายขอให้ได้บำเพ็ญความดีเครื่องเสริมกำลังใจให้

มีความสามารถอาจหาญ และแน่วแน่ต่อคติคือทางเดินของตนอย่างเต็มกำลังเสียก่อนแล้ว จะกลับไปเลย

ดิฉันไม่เสียดายชีวิต และร่างกายซึ่งเป็นสิ่งที่รอคติธรรมตาอยู่แล้ว เปิดทางให้กาลอันควรของเขาผ่านไปอย่างเป็นธรรมของนักประพตติธรรม เพื่อรู้ตามความจริง เมื่อความสุขอยู่กับตัวแล้ว อยู่ที่ไหนก็พออยู่ ไปที่ไหนก็พอไป ตายก็พอตาย เพราะไม่ใช่เรื่องจะฝืน สถานที่ กาลเวลา ไม่สำคัญยิ่งกว่าความสุขซึ่งจำต้องอาศัยตลอดกาลจะขาดไปไม่ได้ โดยมากที่ทำให้จิตวุ่นวุ่นชุนชุนก็เพราะความสุขไม่อยู่กับตัว จึงทำให้ส่ายแส่ คาคาที่โน่น คาคาที่นี่ ไม่อยู่เป็นสุขได้ ยิ่งถึงคราวจะตายจริง เรือคือร่างกายจะอับปางลงในมหาสมุทรอันตั้งเดิม ก็เลยไม่รู้จะคว่ำหาอะไร สุดท้ายก็จอดจมไปเลย มีจำนวนไม่น้อย วันนี้ดิฉันเรียนเสียมากมายเกินความต้องการ ต้องขอประทานโทษด้วย

อาจารย์ก็ฟังเพลิน ยังไม่อยากจะจบแต่จบเสียแล้ว คุณพูดมีหลักเกณฑ์ดี อย่างนี้แล ธรรมของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นของจริง ใครปฏิบัติก็จริง รู้ก็จริง เห็นก็จริง สุขก็จริง ทุกข์ก็จริง ถ้ารู้ถึงความจริงแล้วไม่มีอะไรปลอม การฝึกอบรมตนเป็นสิ่งสำคัญตั้งคุณเล่าเรื่องของคุณให้อาจารย์ฟัง นับว่าเป็นคติได้ดี ตอนที่ว่าความสุขอยู่กับตัวแล้วอยู่ที่ไหนเป็นสุขทั้งนั้น ไม่เลือกกาล สถานที่ โลกนี้ โลกหน้า เพราะใจเป็นผู้ทรงสุขและทรงทุกข์อยู่กับตัว วาระต่อไปโปรดพยายามบำรุงใจให้เจริญงอกงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป ส่วนคะแนนนั้นจะเป็นที่แน่ออยู่กับตัวเองตามหลักธรรมซึ่งหลักฐานไว้ว่า สันติภูมิจโก เห็นเอง เพราะสุขทุกข์อยู่กับหัวใจ ของทุกคน มิได้ก่องอยู่ที่ไฟฟ้าเหนือดินเหมือนสินค้าตามห้างร้านและตลาดทั่ว ๆ ไป การรู้เห็นสิ่งดังกล่าวจึงรู้เห็นอยู่ที่ใจอันเป็นที่รวมของสิ่งทั้งปวง

โปรดทราบว่าการเลื่อนฐานะของใจนั้นเลื่อนอยู่กับตัวเองภายในใจ มิได้เหาะลอยขึ้นไปเหมือนเรือบินเหินฟ้า แต่เป็นการทราบจากตัวเองกับอารมณ์หยาบละเอียดที่สัมผัสรับรู้อยู่กับใจที่เปลี่ยนกันไปวนกันมา เมื่อสติปัญญาตามรู้ทันสิ่งเกี่ยวข้องที่เกิดและดับอยู่กับใจ ใจย่อมปลดปล่อยสิ่งเกี่ยวข้องพัวพันออกได้เป็นทอด ๆ และปลดปล่อยไปเป็นระยะ ๆ จนหมดอารมณ์ของสมมุติ ใจก็เป็นวิมุตติขึ้นมาจากสิ่งที่หลุดลอยไป นั่นแลท่านว่าสิ้นทุกข์ คือสิ้นตรงที่ทุกข์หมดไปจากใจ เมื่อทุกข์สิ้นจากใจไม่มีอะไรเหลือแล้ว คนเราจะนั่ง จะยืน จะเดิน จะนอน หลับหรือตื่น จะเต็มไปด้วยความสุขธรรมชาติ ที่มีอยู่กับใจสมบูรณ์แล้ว

ตั้งที่คุณพูดว่า “ความสุขอยู่กับตัว” ไม่ผิด นี่แลคือความสุขอันเป็นสมบัติตั้งเดิมของจิตแท้ พระพุทธเจ้าและพระสาวกท่านเห็นความสุขธรรมชาตินี้เอง ทำให้หมดความ

อยากโดยประการทั้งปวง อยู่ที่ใดไปที่ใดก็เป็นความพอดีกับความสุข ใจไม่หลุกหลิกกวัดแกว่งอันเป็นลักษณะของคนเจ็บหนัก แสดงอาการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ใจที่พอดีแล้วไม่แสดงอาการขอความช่วยเหลือจากสิ่งใด ไม่ว่าสิ่งที่ยินยอมกันว่าดีและตำหนิกันว่าชั่ว ใจจะคงตัวอยู่ในความพอดีที่เรียกว่า มัชฌิมานอกสมมุติ มัชฌิมาในมรรคแปดนั้นเป็นทางเดินที่ตรงแนวต่อมัชฌิมานอกสมมุติ เมื่อถึงมัชฌิมาอันเป็นธรรมตายตัวแล้ว ตัวผู้ถึงนั้นก็เป็นผู้นอกสมมุติ จิตนอกจากสมมุติ คนนอกสมมุติ ธรรมนอกสมมุติไป สิ่งที่เกี่ยวข้องผู้นอกสมมุติแล้วนั้นเลยเป็นเรื่องนอกสมมุติไปตาม ๆ กัน เช่นพระพุทธเจ้า แม้เวลาทรงพระชนม์อยู่ก็คือผู้นอกสมมุติอยู่โดยดี ไม่มีสมมุติใดเข้าไปขัดแย้งอีกแล้ว

ดิฉันอัศจรรย์ที่โลกพากันเสาะแสวงหาความสุขกันอย่างสาละวนวุ่นวายตลอดมา แต่ไม่เจอ ส่วนพระพุทธเจ้าก็เป็นผู้หนึ่งของคนในโลก แต่พระองค์ทรงสามารถฉลาดหยั่งมค้นหาความสุขจนพบได้อย่างพอพระทัย โลกยังได้อาศัยพระปัญญาอันแหลมคมนั้นเป็นเครื่องมือแสวงหาความสุขทั้งทางอาชีพและด้านศีลธรรมตลอดมา ทั้งนี้คงจะเป็นทำนองที่ว่าโลกไปค้นหาเข็มในทะเล จึงไม่เจอใครไพล่หน้าขึ้นมาจากการหาเข็มในทะเลก็บ่นว่าไม่เจอหาแทบแย่ไปตาม ๆ กัน ส่วนพระพุทธเจ้าทรงดำเนินตรงเข้าไปที่จุดที่เข็มมีอยู่ถึงทรงพบ และยกออกมาแจกโลกจักขุเสียเป็นตุ้ ๆ หีบ ๆ ไม่มีอันในการแจกเข็ม (พระปัญญาอันแหลมหลักอันเป็นต้นตระกูลของศาสนา) ส่วนพวกเรายังไม่ยอมรับจากท่าน แล้วยังพากันโอดลงไปที่ทะเลโน้นอีกซึ่งไม่มีเข็ม (ความสุขความสมหวัง) แม้เล่มเดียว

ไม่เช่นนั้นจะเรียกว่าพุทธและเรียกว่าปุลุชอย่างไรเล่า ก็ต้องเรียกแบบเดียวกันทั้งโลก ความรู้แบบเรา ๆ จะมาสอนโลกให้รับนับถือได้อย่างไร นอกจากพระพุทธเจ้าเท่านั้น ยิ่งเป็นสมัยสุขเอาเผากินด้วยแล้ว ใครจะมัวไปสนใจกับเหตุผลดีชั่วก็แย อะไรไม่ทันเขา เพราะโลกขณะนี้ไปไกลหยอกเมื่อไร ถ้าจะวิ่งตามโลกกันจริง ๆ ก็ต้องวิ่งให้ทันกับความหมุนของมัน สำคัญตรงที่เราจะเอาแบบไหน ธรรมคือความดีงามก็มีไว้สำหรับให้เลือก ความโสมมก็มีให้คัดสรร จะเลือกเอาอย่างใดก็ตามใจผู้ชอบ เมื่อไปโดนไฟเผาทัตเข้า อย่าหาทางออกโดยวิธีไปเที่ยวตำหนิคนอื่นให้เดือดร้อนก็แล้วกัน สำหรับอาจารย์ไม่ได้เรื่องอะไรทั้งนั้น มีผู้ถามอย่างไรก็ตอบไปอย่างนั้น ผิดหรือถูกโปรดนำไปพิจารณาเอาเอง แล้วคัดเลือกทำเอาตามชอบใจที่เห็นว่าควร

เพราะกิจที่ทำแล้วทุกกรณี เป็นเรื่องของผู้ทำต้องรับผิดชอบเองด้วยกันทุกราย ไม่มีผู้ใดสามารถอาจเอื้อมเข้าไปเกี่ยวข้องกับผลของผู้อื่นได้แม้แต่รายเดียว นอกจากเขาเปลี่ยนตัวผู้ต้องหากันเท่านั้น ส่วนกรรมตามหลักความจริงของธรรมแล้วจะอย่างไรนั้น

ไม่ได้ ต้องเป็นเรื่องตายตัวในลักษณะว่า ผู้ได้รับประทานผู้นั้นต้องอ้ม ผู้หิวคือผู้ไม่รับประทาน การแสวงหาความสุขควรทำให้ถูกจุดที่จะให้เกิดความสุข อย่าให้เป็นทำนองความคิดเพื่อเป็นเศรษฐกิจให้ผิดกับโลกเขา แล้วคิดเอาไฟมาเผาบ้าน ตลาดร้านค้าให้ไหม้เป็นจุดไป แล้วนำเมล็ดพืชแพงแดงโมมาปลูกเก็บผลขายเอาเงินเพื่อกำไรแบบพินาศก็แล้วกัน นี่เป็นคำโบราณว่าไว้ อย่าให้มาถูกตัวเราและบ้านเมืองของเรา ผลกำไรจะเป็นความพินาศเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า เพราะอาศัยความคิดคนฉลาดเพื่อเป็นเศรษฐกิจแบบแหวกแนวพาให้เป็น เราต้องการความสุขชนิดเย็นใจทั้งตนและผู้อื่น ก็ควรพยายามแสวงหาโดยถูกทาง จะไม่เป็นชนิดสุขแหวกแนว ซึ่งผลเป็นความทุกข์ร้อนทั้งตน และผู้อื่นที่นับจำนวนไม่ได้

ท่านว่าคนฉลาดคิดจุดบ้านเผาเรือน ปลูกผักพืชแพงแดงโม เก็บลูกขายเอาเงินนั้น เขาคิดอย่างไร จึงทำอย่างนั้น การเผาบ้านร้านค้าตลาดให้วอดวาย โลกถือว่าเป็นความฉิบหายอย่างร้ายแรง แล้วเขาจะหวังเอาความเจริญมาจากไหน ดินเห็นแต่มันพินาศไปหมด แม้แต่เหล็กแข็ง ๆ ยังละลายกลายเป็นเศษเหล็กไปได้ ดังที่เราเห็นไฟไหม้กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ตึกกรมบ้านช่องกลายเป็นทะเลไฟไปเกลี้ยง ไม่มีสมบัติอันมีค่าชิ้นใดยังเหลืออยู่ทั้ง ๆ ที่ไม่มีใครคิดอยากเป็นเศรษฐีดังที่ว่า แล้วริเผาขึ้น แต่มันเกิดเพราะความประมาทของตนเพลิงต่างหาก ก็ยังแสดงผลเสียหายถึงขนาดจะเผาคนทั้งปวงเข้าไปด้วย บางจังหวัดยังมีคนถูกเผาไปหลายศพในห้องซึ่งหาทางออกไม่ได้เมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง แล้วจะหาความสุขความเจริญมาจากไหน เพราะความคิดเช่นนั้น

ก็คนพิสดารเขาไม่ได้คิดอย่างโลกทั้งหลายคิดกัน แต่เขาคิดว่าจะหวังเอาประโยชน์จากปุ๋ยซีเถ้าไฟที่ถูกไหม้แล้วมาเป็นปุ๋ย คืออาหารบำรุงสิ่งเพาะปลูก คือ ผัก พืชแพงแดงโม แดงไทย ให้เครือของมันเจริญงอกงามตกลูกใหญ่ ๆ เก็บไปขายได้ราคาดี ๆ กำไรงาม ๆ จนกลายเป็นเศรษฐีขึ้นมาแบบอัศจรรย์ที่ไม่เคยคิดเคยทำกันมา ฉะนั้นเขาจึงคิดเผาตึกกรมตลาดร้านค้าหลังใหญ่ ๆ เป็นเรือนไม้ก็ยิ่งดี มีปุ๋ยมาก เหมาะสำหรับการเพาะปลูกได้ดี จะได้เป็นเศรษฐีขึ้นในเร็ววัน เรื่องเป็นมาอย่างนี้ และเป็นคติธรรมของคนโบราณมีไว้สอนลูกหลานสุดท้ายภายหลัง ไม่ให้พากันริทำจะเป็นโลกวินาศ อาจารย์ก็นำมาเปรียบเทียบกับ การแสวงหาความสุขว่า ควรแสวงหาให้ถูกทาง อย่าให้เป็นทำนองคนอยากเป็นเศรษฐี แล้วคิดทำลายบ้านเมืองให้พินาศฉิบหายไปด้วยวิธีคิดเผาบ้านเมืองปลูกผักและสิ่งต่าง ๆ ขาย คุณยังมีข้อสงสัยอะไรกับเรื่องเศรษฐกิจจรดดาวเทียมนี้ก็มีไหม ถ้ามีอาจารย์ก็ยินดีฟัง และสนทนากันไปตามเรื่องของความอยากรู้อยากเห็น

ไม่มีคะ ดิฉันนึกว่าคนสมัยทุกวันนี้หัดริทำขึ้น เพื่อเหาะลอยขึ้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่บนอากาศทั้ง ๆ ที่โลกเขาอยู่บนแผ่นดินกัน ก็เลยให้คิดไปว่าทำพิสดารเกินโลกไป เวลาตายจะไม่มีใครตามขึ้นไปเผาศพได้ ปล่อยให้เฝ้าเพอยู่บนอากาศก็ยิ่งจะแย่มากสำหรับพวกมนุษย์บนพื้นดินเข้าอีก เพราะเวลาเขาอยู่บนพื้นดินเขาก็เป็นคนพิสดารอยู่แล้ว แถมยังทะยานเหาะขึ้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่บนอากาศ เมื่อตายก็ปล่อยศพให้เฝ้าพอง และเปื่อยสลายตัวไปทั่วอากาศ เวลาฝนตกลงมาชาวมนุษย์ก็ต้องกิน และใช้น้ำล้างผิคนตายบนอากาศกันทั่วโลก ก็ยิ่งจะแย่มาก ความจริงท่านยกมาเพียงเพื่อเป็นเครื่องเปรียบเทียบประกอบกับหลักธรรมเท่านั้น แต่ดิฉันมันเลยคิดไปจนถึงกับจะกลายเป็นคนพิสดารเข้าอีกหนึ่งคนจนได้

อาจารย์อธิบายธรรมของพระพุทธเจ้าให้ฟังก็เพื่อความเป็นคนดี มิได้เพื่อเป็นคนแบบนั้น ท่านผู้ฟังทุกท่านจึงควรพิจารณาเลือกเฟ้นเอาตามความเห็นควรจะเป็นประโยชน์แก่ตน เพราะธรรมมีหลายชั้นและหลายรส อย่าให้เสียประโยชน์ในการฟัง สมกับธรรมเป็นประโยชน์ และเพื่อประโยชน์แก่โลก ถ้าผู้ฟังเพื่อประโยชน์แก่ตนจริง ๆ จะถือเอาประโยชน์ได้เท่าที่ควร โลกก็จะปรากฏมีธรรมประจำบ้านเรือน สังคม และบุคคล จะเป็นโลกที่ร่มเย็นปราศจากเคราะห์ภัยเวรร้ายภัยพิบัติ ธรรมจะกำจัดเสียได้ ไม่เกิดมี มีแต่ความสุขสวัสดิเป็นเครื่องส่งเสริมเพิ่มพูนให้อยู่เป็นสุขโดยทั่วกัน การพูดธรรมมานานจึงควรยุติ

ดิฉันเป็นคนหนึ่งที่ได้รับความสะดวกทางใจ ไม่น้อยกว่าผู้หญิงด้วยกันที่ได้รับแบบเดียวกับดิฉัน จากความไม่ชอบใจของสามี ซึ่งเป็นคนหลงระจนเกินไป ไม่สามารถจะปลดเปลื้องตนออกจากความทรมานกดถ่วงอยู่เป็นประจำนี้ได้ พอได้ทราบว่าท่านมา จึงรีบมากราบนมัสการ เพื่อช่วยเมตตาปลดเปลื้องทุกข์พอมีทางหายใจได้บ้าง ไม่อึดอั้นจนเกินไป ไม่เช่นนั้นคงจะอยู่กับโลกเขาต่อไปอีกไม่ได้ ไม่ทราบว่าควรจะปฏิบัติอย่างไร เพราะดิฉันก็มีใช้เป็นนักธรรมทั้ง ๆ ที่สนใจและปฏิบัติธรรมอยู่เป็นประจำ

ร่างกายจิตใจของมนุษย์และสัตว์ที่อยู่ใต้ฟ้าเหนือดิน ก็จำต้องได้รับความสัมผัสถูกต้องกับสิ่งที่มีอยู่ในโลกเป็นธรรมดาอย่างหาทางหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้พระพุทธเจ้าผู้เป็นบุคคลประเสริฐ และสมควรแก่การกราบไหว้สักการบูชาของโลก ก็ยังได้รับความสัมผัส

ชั่วอันเป็นสิ่งที่มียอยู่ในโลกเช่นเดียวกับมนุษย์ทั่ว ๆ ไป คุณได้รับความทุกข์ทรมานใจอย่างไร เหมือนที่โลกได้รับหรือผิดแปลกจากเขาอย่างไรบ้าง ถ้าแปลกต่างจากโลกที่ได้รับกันมา ก็จะได้ยึดไว้พิจารณาและหาทางแก้ไขแบบแปลก ๆ มาช่วยกันแก้กันไป หากไม่สุดความสามารถ

จะว่าแปลกก็ใช่ ไม่แปลกก็เชิง คือสามีของดิฉันเป็นคนไม่พอดี แสดงความบกพร่องต้องการในรสอยู่เป็นประจำนิสัย

รสอะไรบ้างโปรดพูดมา คุณไม่ต้องเกรงใจและละอาย เพราะอาจารย์ก็เป็นคนติตรสเช่นเดียวกับสามีของคุณ คุณละอายทำไมไม่มีประโยชน์

อาจารย์ก็ยิ่งติตรสอยู่หรือ นี่กว่าสละหมดทุกอย่างแล้ว

รสบางอย่างก็สละ แต่รสบางอย่างก็สละไม่ออก แม้สิ่งที่พยายามตัดออกไปเกี่ยวข้องกับ แต่ใจก็ยังติด ไม่ยอมสละด้วย โปรดเล่าเรื่องคุณก่อน เรื่องของอาจารย์ไม่สำคัญเท่าเรื่องของคุณ เพราะเรื่องของอาจารย์แม้จะยังติตรสก็ไม่ใช่ทุกชัณักพออดทนได้

ดิฉันเป็นคนทำอาหารให้สามีรับประทาน นับแต่วันแต่งงานตลอดมา แต่ก่อนก็ไม่เคยได้ยินเขาบ่นว่ารสอาหารไม่ดี แต่มาระยะหลัง ๆ จนกระทั่งทุกวันนี้ เขาบ่นอย่างเห็นได้ชัด แต่ไม่ได้บ่นทุกวัน โดยบ่นว่าอาหารเผ็ดเกินไปบ้าง เค็มเกินไปบ้าง จืดเกินไปบ้าง บางวันก็บ่นให้ดิฉันฟังว่า ดิฉันรสไม่ดีไม่ทำให้เขารักมากเหมือนแต่ก่อน แต่เขาชมดิฉันว่าเอาใจสามีดี ไม่ถือโกรธง่าย ๆ คงทำหน้าที่ของตนไปเรื่อย ๆ

เท่าที่ฟังแล้วก็ไม่เห็นมีอะไรที่น่าเป็นทุกข์ทรมานเลย เป็นเรื่องธรรมดา สามีภรรยา กันทั่วโลก จะอดพูดเล่นกันไม่ได้ในฐานะคู่ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ฟังเป็นฟังตายกัน คุณขัดข้องที่ไหนบ้างในคำพูดสามีของคุณ ถ้าว่ารสอาหารก็เป็นธรรมดาของคนที่มีลิ้น เผ็ดเกินไปก็ต้องบอกว่าเกินไป และคำว่าเกินไปก็คือความไม่พอดีนั่นเอง คุณควรคิดบ้างว่าความจริงมีอย่างไร แม้อาจารย์ก็ต้องพูดตามความจริง เขาก็เช่นเดียวกัน ถ้าไม่พูดอย่างนั้นจะให้เขาพูดอย่างไร หรือจะให้เขาพูดทำนองคนแก่ได้ภรรยาสาวอย่างนั้นหรือ

คนแก่ได้ภรรยาสาว เขาพูดกับภรรยาเขาว่าอย่างไร ดิฉันอยากฟังพอเป็นคติบ้าง

คนแก่ได้ภรรยาสาว เขาพูดกับภรรยาด้วยวิธีปลอบโยน เอาใจภรรยาตลอดเวลาไม่ให้ผิดใจภรรยา เดี่ยวจะเผ่นหนีไปตามแฟนหนุ่ม คนแก่ก็แย่นั้น เวลารภรรยาหุงข้าวใหม่เกินไปเพราะความเกลียดชังสามีแก่ ฝ่ายสามีก็มีอุบายพูดว่า วันนี้หุงข้าวดีมากทั้งหอมทั้งกรอบดี รับประทานอร่อยมากถูกใจพี่มาก วันหลังภรรยาสาวเปลี่ยนทำใหม่ หุงข้าวและ ๆ เวลารับประทานอาหารก็ชมว่า แหม วันนี้หุงข้าวดีอ่อนนุ่มไปหมด รับประทานก็

สะดวกมากถูกใจจริง ๆ ไม่มีใครจะหุงข้าวได้อย่างนี้ ภรรยาไม่สมหวัง เปลี่ยนวิธีใหม่หุงข้าวไม่ให้สุกอย่างธรรมดา คือหุงสุกบ้างไม่สุกบ้าง เวลาสามีรับประทานก็ชมว่าโอ้โฮ วันนี้ น้องทำกะทิมะพร้าวใส่ด้วยหรือ ทำไมข้าววันนี้ถึงรับประทานดีนักทั้งกรอบ ทั้งมัน ทั้งอ่อนอะไรเช่นนี้ พี่เที่ยวมารอบโลกไม่เคยเห็นใครจะมีความฉลาดในเชิงหุงข้าวและทำอาหารได้ดีเหมือนน้องเลย ทั้งฉลาดทั้งทำได้หลายวิธี นี่เป็นวิธีคนแก่หาอุบายชมเชยภรรยาสาวทำอย่างนี้ คุณอยากให้สามีของคุณทำอย่างนั้นบ้างหรืออย่างไร

นั่นมันเกินไป ผู้หญิงอะไรถึงทำได้ลงคอ ชายหน้าจ้งเลย ดิฉันละอายแทนเขาว่าหญิงแบบนี้ก็มีให้หนักโลกเปล่า ๆ ดิฉันนะทำไม่ลงท่าน

เอาละทำไม่ลงก็เป็นกิจที่ไม่ควรฝัน มีอะไรเรื่องสามีของคุณว่ากันต่อไป

สามีของดิฉันนะ เพียงรสอาหารไม่สู้กระไรนัก ที่สำคัญก็ตรงที่เขาว่าให้ดิฉันว่าดิฉันรสไม่ดีเหมือนแต่ก่อนไม่ทำให้เขารักมาก ทั้ง ๆ ที่เขาก็ไม่เห็นมีรสอะไรมาเพิ่มให้ฉันดีใจและรักเขามากขึ้น แต่ดิฉันก็รักเขาอยู่อย่างเดิม และมีได้บ่นให้เขาทำนองที่เขาบ่นให้ดิฉัน นอกจากเขาบ่นให้ดิฉันว่ารสไม่ดีแล้ว ยังทำให้ดิฉันคิดไปว่า เขาอาจจะไปคบกับใครที่มีรสดี ดีกว่าดิฉันก็ได้ เลยเกิดความน้อยใจและเสียใจ กลายเป็นทุกข์ทรมานขึ้นกับตัวเอง ดังที่เรียนเล่าถวายท่าน

เขาก็ยังชมคุณอยู่แล้วว่าไม่ถือโกรธง่าย แม้เขาจะบ่นให้คุณบ้างบางเวลา คุณก็มีรสดีให้เขาชมอยู่แล้ว แล้วคุณจะหารสอะไรอีกเล่า อาจารย์ก็ชักจนปัญญาแทนเขาเหมือนกัน อีกประการหนึ่งเวลาเขาเลิกจากทำงาน เขากลับบ้านตามเวลาที่เคยกลับหรือเปล่า หรือยังมีเถลไถลไปไหนอีกบ้าง ตลอดกิริยาที่เขาเคยแสดงต่อคุณผิดแปลกจากเดิมอะไรบ้างมีไหม

อย่างนั้นหรือท่าน นึกว่าดิฉันไม่มีรสอะไรให้เขาชมบ้างเลย การกลับเขากลับตามเวลาไม่เคยคลื่อนคลาด นอกจากจะมีธุระจำเป็นพิเศษเท่านั้น ทำให้กลับผิดเวลา ถ้ามีธุระเช่นนั้นกลับมาถึงบ้านเขาก็บอกรื่องให้ทราบทุกครั้ง ส่วนกิริยาใด ๆ ของเขาดีเป็นปกติไม่มีที่ระแวงสงสัย

อาจารย์ฟังแล้วนำชมเขา แต่นำดีคุณที่คอยจับผิดเขาเรื่อยมา คุณจะไปหาสามีที่มีรสดีที่ไหนอีก เขามีรสดีอยู่แล้ว แม้เขาจะไม่มีรสอะไรมาเพิ่มเติมให้คุณรักเขามากกว่าเท่าที่อยู่เวลานี้ก็ตาม อาจารย์ก็เห็นว่าเขามีสพอดีอยู่แล้ว ถ้าขึ้นให้เขาเป็นคนมีรสดียิ่งกว่านี้ ก็เกรงว่าคุณจะไม่ยอมให้เขาออกจากบ้านไปทำงาน เขาก็จะติดแจอยู่กับคุณนั่นแล รสจะแตกต่างกันระหว่างคุณกับเขา เรื่องก็จะไปใหญ่ ดีไม่ดีคุณจะเป็นฝ่ายลูกกลมเขาแบบโลกแตกและเป็นไฟไปเลย เมื่อเป็นเช่นนี้ อาจารย์ก็ชักจะเบื่อผู้หญิง ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยมีเมียเสีย

แล้ว เพราะผู้หญิงชอบบ่นไม่เข้าเรื่อง เออะอะก็บ่น เออะอะก็เสียใจ ซึ่งเป็นเรื่องร้ายและแตก
ทั้งนั้น ไม่มีเรื่องซ่อมแซมเหยียวยาแฝงอยู่บ้างเลย

เท่าที่เล่าถวายนี้ ท่านพอจะสังเกตได้บ้างไหมคะว่า เขาอาจมีผู้หญิงที่มีรสดีกว่ดิฉัน
ฝังอยู่ในส่วนลึกของหัวใจเขาเป็นแน่ ดิฉันไม่แน่ใจเขาเลย ตอนที่เขาว่ดิฉันรสไม่ดีเหมือน
แต่ก่อนสำหรับเขา กลัวว่เขาจะมีเงื่อนงำแฝงอยู่ด้วย

อาจารย์ก็ยังไม่เห็นแง่ที่ควรตำหนิเขา ถ้าเรื่องเขามีเพียงที่คุณเล่านี้เท่านั้น
นอกจากอาจารย์จะอ่อนต่อแ่งของโลก เพราะความไม่เคยศึกษามาเท่านั้น อันการดีเพื่อก่อ
ส่งเสริมให้ดีขึ้น มิได้ดีเพื่อทำลาย แม้แต่พ่อแม่ของเราก้ยังมีการติชมลูกของตนเป็น
ธรรมดา อาจารย์ขอลถามคุณบ้างว่า นับตั้งแต่คุณเป็นเด็กอยู่กับคุณพ่อคุณแม่มานานจนถึง
วันแต่งงาน ท่านเคยติคุณบ้างไหม หรือมีแต่ชมเชยคุณว่ดีทำเดียว

ไอ้โฮ ทำไมจะไม่ไม่มีท่าน บางครั้งคุณแม่ยังเขียนเสียด้วยซ้ำ เวลาดิฉันทะเลาะกับพี่
ๆ เขา ท่านไม่ให้รังแกกัน และท่านบอคว่ท่านเลี้ยงม่ายาก ทั้งรักลูกทุกคนเท่ากันหมด ลูก
ต้องรักกัน ไม่ควรจะมาทะเลาะกัน ซึ่งเป็นที่น่าอับอายชายหน้าบ้านเมืองเขา เหมือนหนึ่งว่
ลูก ๑ เกิดความอดอยากขาดแคลนอาหารและเครื่องใช้สอยต่าง ๑ แล้วแย่งชิงกันกินกันใช้
เหมือนสัตว์ป่าไม่มีเจ้าของดังนี้

นั่นมีเหตุผลที่น่าฟังและควรนับถือเป็นคติได้อย่างยิ่ง สำหรับคนผู้มุ่งหวังเพื่อความ
เจริญก้าวหน้าและสนใจแก้ไขสิ่งบกพร่องของตน ก็คุณเวลาอยู่กับคุณพ่อคุณแม่ก็ยังมี
รังแกพี่ ๑ จนบางครั้งคุณแม่ทนไม่ไหวหวดเอาบ้าง พอให้รู้โทษความไม่ดีของตน เข็ดบ้าง
ไหม และโกรธท่านบ้างหรือเปล่า ไม่ต้องตอบ อาจารย์ตอบแทนได้เลย

เข็ดซิท่านไม่เข็ดได้หรือ ท่านจะเพิ่มรสเข้าอีก การโกรธนั้นทั้งโกรธ ทั้งน้อยใจว่แม่
ไม่รักตน คุณแม่เขียนบ่อย ส่วนคุณพ่อไม่ว่ให้ลูกคนใดเลย ท่านรักลูกมาก ตอนเป็นเด็ก
ดิฉันรักท่านมากกว่าคุณแม่ เพราะคุณแม่บ่นบ่อย และเขียนบ่อยด้วย ส่วนคุณพ่อไม่บ่น
และไม่เคยเขียนตีลูก ๑ คนใดเลย แม้ลูกทำผิดต่อหน้าท่านยังยิ้มเลย ไม่เห็นว่อะไร
นอกจากท่านจะเรียกมาอบรมสั่งสอนให้ขยันเรียนหนังสือเวลาท่านว่าง ๑ สำหรับคุณแม่
แล้วรู้สึกจะตาดิ หัวใจร้อน พุดเร็ว เขียนก็ชักจะไวพอ ๑ กัน เวลาลูก ๑ ไปขโมยทำผิดที่
ไหนมา คุณแม่เป็นต้องรู้และเรียกมาดุด่าสั่งสอน คุณแม่ทำกับลูก ๑ อย่างนี้เรื่อยมาท่าน

ทีนี้คุณยังมีสงสัยอะไรกับคุณผู้ชายของคุณอีกบ้าง ส่วนการติชมย่อมมีอยู่ประจำใน
ที่นั้น ๑ สำหรับผู้หวังดีต่อกันจำต้องนำมาใช้จะเว้นเสียมิได้ แม้แต่อาจารย์เอง เวลาอยู่กับ
คุณพ่อคุณแม่ ก็ต้องถูกท่านดุด่าเขียนตีตัดความดีอดองตนเหมือนกัน เวลาเป็น

นักเรียนก็ถูกครูด่าสั่งสอนและเขียนตี เวลาบวชแล้วไปอยู่กับครูอาจารย์ก็ถูกท่านด่าสั่งสอนเหมือนกัน แต่อาจารย์ถือเป็นพรอันดีเยี่ยมและกลับเห็นคุณท่านมากระยะนี้ แต่สมัยเป็นเด็กก็โกรธเหมือนกัน ที่ได้ระลึกถึงคุณท่านก็เพราะเรารู้สึกโทษและกลับตัวเป็นคนดีมาตามวัยได้เป็นลำดับ ความประพฤติกงานทุกประเภท ล้วนแล้วแต่คุณพ่อคุณแม่คุณครูอาจารย์เป็นผู้ชี้แจงให้รู้ให้เข้าใจทั้งนั้น ไม่เช่นนั้นจะเป็นอะไรไปแล้วก็ไม่รู้ ทั้งนี้ล้วนเป็นมาจากการติชมของท่าน เราไม่สามารถคิดได้ทำได้โดยลำพังตนเองในชั้นเริ่มแรก

มืออยู่ข้าง ตอนที่มีเขาบ่นว่ารสอาหารไม่ดี แต่ก่อนซึ่งเริ่มแต่งงานเขาไม่เห็นบ่นว่าเผ็ดว่าเค็มเลยเหมือนทุกวันนี้

ก็เขามิได้แต่งงานกับคุณเพื่อจะบ่น แต่เมื่ออยู่ไปนาน ๆ รู้นิสัยใจคอและฟังเป็นฟังตายกันได้ก็พูดกันบ้างในฐานะเป็นคู่ชีวิตกัน คุณก็ไม่ควรถือในของเล็ก ๆ น้อย ๆ ควรจะคิดถึงรากฐานความเป็นสุขและเป็นทุกข์ของครอบครัวมากกว่า

อะไรเป็นรากฐานแห่งความสุขในครอบครัว ดิฉันนึกว่าอาหารเป็นรากฐานของความสุขในครอบครัว ถ้าขาดอาหารเสียแล้ว ไม่ว่าครอบครัวใดต้องแตกกันเลย ไม่มีอะไรจะมาต้านทานปิดกั้นได้

อาจารย์มิได้พูดว่าอาหารไม่จำเป็นในครอบครัว แต่พูดว่าเรื่องขัดใจกัน ทะเลาะกันเกี่ยวกับรสอาหารและรสสามีภรรยาที่ว่ามันเกินไปต่างหาก ไม่อยากให้เกินไป คุณเข้าใจไหม

อ้อ ดิฉันเข้าใจ แล้วทำอย่างไร รสทั้งสองจึงจะกลมกลืนกันได้ละท่าน ดิฉันกลัวมันจะแตกจากกัน เพราะสามีของดิฉันชอบบ่นว่ารสอาหารไม่ดี และรสของดิฉันก็ไม่ดีอยู่แล้ว เรื่องไม่ดีก็คือเรื่องจะทำให้แตกมีไข้หรือ

เขาชั่วแต่เรายังดีอย่าให้เลวลง มันก็มีเครื่องประสานกันได้ ไม่แตกอย่างง่ายตาย เขาตำหนิตรงไหนเราก็พยายามแก้ไขตรงนั้น แต่อย่าไปเสียใจ น้อยใจ และโกรธ ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมให้บ้านแตก ก็ค่อยดีไปเอง เท่าที่สังเกตดูคุณรู้สึกจะระแวงคุณผู้ชายของคุณจนเกินไป คำว่าเกินไปนั่นแล คือสิ่งไม่พอดี เช่นอาหารเผ็ดเกินไป เค็มเกินไป ระแวงเกินไป หึงเกินไป มันทำให้ยุ่งไปหมดทั้งเขาทั้งเรา นี่คือนิสัยจะทำลายความสุขในครอบครัว คุณทราบไหม

พอทราบได้ค่ะ ที่ท่านว่ารากฐานของครอบครัว นั่นคืออะไร ดิฉันยังรอฟังอยู่เดี๋ยวจะหายไปอีก

คุณทั้งสองนั้นและจะทำตัวให้เป็นรากฐานของครอบครัว ถ้าต่างฝ่ายต่างปฏิบัติต่อกันโดยถูกต้อง และคุณทั้งสองนั้นและจะทำลายรากฐานของครอบครัว ถ้าปฏิบัติต่อกันไม่ถูกต้อง

ปฏิบัติอย่างไรถูก และอย่างไรผิด นิมนต์ท่านอธิบายให้ฟังด้วย ดิฉันจะได้นำไปปฏิบัติและเล่าให้สามีดิฉันฟัง เพื่อเขาจะได้ปฏิบัติด้วย อันเป็นทางช่วยกันส่งเสริม

สิ่งที่ภรรยารักสงวนอย่างยิ่งคือสามี และสิ่งที่สามีรักสงวนอย่างยิ่งคือภรรยา เมื่อต่างรู้ความรักความสงวนของกันแล้ว ต่างฝ่ายต่างปฏิบัติตนโดยเคร่งครัดในทางอารมณ์นอกขอบเขต อย่าให้ต่างพร้อยและทะเลาะได้เป็นอันขาด ในสิ่งที่รักและสงวนของกันและกัน คุณเข้าใจมิใช่หรือ

พอเข้าใจบ้างแต่ไม่แจ่ม นิมนต์ท่านอธิบายให้ฟังอีก พอเข้าใจชัดกว่านี้บ้าง จะอธิบายอย่างไรอีก อาจารย์ก็ชักจนปัญญา ถ้าอธิบายขนาดนี้ยังไม่เข้าใจชัด และรู้สึกละอายที่จะอธิบายให้แจ่มชัดยิ่งกว่านี้

ละอายก็จะทำอย่างไร เมื่อยังไม่เข้าใจจะปฏิบัติอย่างไรถูก เพื่อไปเกิดความเสียหายขึ้นมา เพราะการปฏิบัติผิดก็ยิ่งจะร้ายแรงกว่าที่ทนละอายต่อการชี้แจง และทนละอายต่อการฟังคำชี้แจงเสียอีก ถ้าซึ่งนำหนักดูเงื่อนไขทั้งสองนี้แล้ว การทนละอายรู้สึกจะมีดีกว่าความเสียหายอันจะเกิดขึ้นเพราะไม่รู้วิธีปฏิบัติ ดิฉันมีความเข้าใจอย่างนี้ ฉะนั้น จำต้องยอมทนละอายถ้าท่านไม่รังเกียจจะอธิบายให้ฟัง

ข้อนั้นถูก อาจารย์ไม่แย้ง แต่คนขนาดคุณจะไม่เข้าใจคำอธิบายซึ่งควรจะเข้าใจดีอย่างนี้จะเป็นไปได้หรือ ถ้าเช่นนั้นจะอธิบายอีกเล็กน้อย คือสามีภรรยาแต่ละฝ่ายพร้อมทั้งอาการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ เกี่ยวกับการรักษาหรือทำลายตัวอันเป็นสมบัติที่รักและสงวนของแต่ละฝ่าย ให้ถือเป็นภาระของตัวแต่ละคนที่จะรักษาอย่างเคร่งครัด อย่าให้ต่างพร้อยและขาดทะเลาะด้วยการคิดนึก การมองดู การพูดด้วย โดยมีกิริยาทางมายาประกอบ ที่เรียกว่า “นอกใจ” เกี่ยวกับชายหญิงที่ไม่ใช่คู่ครองของตน จงทำตัวสมกับมีเจ้าของเป็นกรรมสิทธิ์อย่างสมบูรณ์แล้ว อย่าทำเป็นเหมือนสมบัติไม่มีเจ้าของ ตา ดู หู ฟัง ใจ คิด เกี่ยวกับหญิงชายอื่น ๆ ให้มุ่งประโยชน์ทางหน้าที่การงานที่เกี่ยวข้องกัน แต่อย่าพึงทำตัวให้ต่างพร้อยและขาดทะเลาะไปตามอารมณ์ที่มายั่วชวน แม้จะเป็นส่วนย่อยทางมายาทางใดทางหนึ่ง ที่แสดงออกเพื่ออารมณ์นอกขอบเขต ที่เรียกว่าประพฤตินอกใจตามลำดับ อย่าให้เป็นไปโดยเด็ดขาด

กระแสน้ำที่คิดในโลกทัศน์นอกขอบเขต คือมิใช่คูครองของตนต้องรีบดับทันที ไม่ปล่อยให้ความคิดชนิดไฟเผาโลกได้สั่งสมตัวเองจนมีกำลัง จะทำผู้ละเมิดให้เสียและหมดเนื้อหมดตัว หมดความหมายลงทันที เพราะรสอันนี้คือรสโลกวินาศ ถ้าปล่อยให้เลยเถิด โลกมนุษย์ผู้ดีทั้งหลายถ้อยกันอย่างยิ่ง แต่ผู้ชั่ว สัตว์เดรัจฉาน จะถ้อยหรือไม่อาจารย์ไม่ทราบ จึงเรียนให้ทราบไม่ได้ ระหว่างสามภรรยาต่างปฏิบัติให้ถูกต้องตามนี้ เชื่อว่าต่างคนต่างช่วยกันส่งเสริมครอบครัวให้มีหลักฐานมั่นคง และเป็นสุขต่อกันตลอดอวสานแห่งชีวิต ถ้าปฏิบัติผิดก็เป็นการทำลายหลักฐานครอบครัวให้ฉิบหายและเป็นทุกข์ระบดไปหมด ตลอดถึงเด็ก ๆ ที่ไม่รู้ภาษาด้วยก็พลอยถูกไฟโลกวินาศเผาไปตาม ๆ กัน คุณพอเข้าใจหรือยัง อาจารย์ก็หมดปัญญาจริง ๆ ไม่มีทางอธิบายอีกแล้ว

ที่นี้พอเข้าใจคะ แต่การคิดนึก การดู การฟัง การพูดเกี่ยวกับอารมณ์โลกวินาศนี้ ต้องจัดว่าประพุดตินอกใจด้วยหรือ

จัดว่าประพุดตินอกใจด้วย ตามลำดับประโยคของการแสดงออก เพราะเป็นบุรพบทประโยค (ขั้นเริ่มแรก) ของการประพุดตินอกใจแต่ละประโยค

แหม เรื่องย่อย ๆ แต่ยิ่งรักษายากมากกว่าเรื่องใหญ่ ๆ จะทำอะไรจึงจะไม่มีเรื่องย่อย ๆ อย่างนี้ประจានิสัยของปุถุชนคนมีกิเลสหนาเล่าท่าน

อาจารย์ก็ได้เรียนแล้วว่าให้รักษาคนที่มิกิเลส คนที่ไม่มีกิเลสจะไปรักษาเอาอะไร เพราะไม่มี

มันเป็นอยู่ภายในไม่แสดงออกมามากภายนอก ยังต้องมีเสียอยู่หรือ ทำไมจึงต้องให้รักษาด้วยเล่า

คำว่า เป็น ว่า มี แล้ว อยู่ภายในก็มีเสีย อยู่ภายนอกก็มีเสีย ฉะนั้นจำต้องรักษาเหมือนคนเป็นโรค จะเป็นอยู่ภายในหรือภายนอกร่างกาย ต้องทำให้ผู้เป็นไม่สะดกและเป็นทุกข์ได้ ฉะนั้นจะต้องรักษาด้วยยาเพื่อให้หาย โดยไม่นิยมว่าโรคเป็นอยู่ภายในหรือภายนอก

ที่นี้คำว่ารสพอดินั้น อย่างไรจึงจะเรียกว่าพอดิ

ถ้าเป็นรสอาหารก็ไม่เผ็ดเกินไป เค็มเกินไป เปรี้ยวเกินไป ซึ่งผิดวิสัยของความพอดินี้เรียกว่ามีรสพอดิ ถ้าเป็นรสระหว่างสามภรรยาก็ไม่สนใจไยดีกับรูป เสียง กลิ่น รส การสัมผัสถูกต้องของหญิงชายนอกขอบเขต เรียกว่ารสพอดิไม่กำเริบ ครอบครัวยังสงบเย็นใจทั้งสองฝ่าย ต่างไว้วางใจกันได้ในทางอารมณ์ ไม่ทำใจให้กำเริบในรสทั้งสองประเภท และไม่ปล่อยให้ไปเป็นไปตามอำนาจของความต้องการซึ่งไม่ใช่ทางสงบสุข แต่ทำใจให้พอดิอยู่

เสมอด้วยวิธีบังคับในขั้นแรก ต่อไปใจจะมีความพอดีไปเอง ไม่ยุ่งกับความเปรี้ยว หวาน เค็มจนเกินไป ครอบครัวยุ่งไปตาม ๆ กัน

ทางที่ถูกและราบรื่น การฝึกหัดใจให้อยู่ในระดับแห่งความพอดีในทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตน นับแต่อาหารการบริโภค เครื่องนุ่งห่มใช้สอยชนิดต่าง ๆ ตลอดที่อยู่อาศัยเป็นลำดับ ไม่ยอมให้จิตผลัดดันออกทางความฟุ้งเพื่อเห่อตามรสนิยมนานาชนิด อันเป็นทางนำล้นฝั่งซึ่งจะหาความสุขไม่เจอตลอดกาล เพราะความสุขมิได้เกิดจากความบกพร่องต้องการ ไม่มีเพียงพอ แต่เกิดจากการตัดแปลงจิตใจให้อยู่ในขอบเขตแห่งความพอดีตามฐานะของตนในสิ่งทั้งปวง เช่น สามภรรยาที่มีความพอดีต่อกันไม่แสวงหารสประเภทเสริมไฟมาอยู่แห่ให้มีความสุข อันเป็นความพอดีระหว่างกันและกันกำเรียบเป็นต้น จะเป็นความสุขที่มั่นคงไม่จืดจาง ทั้งเป็นความสุขประเภทวางรากฐานให้กุลบุตรสุดท้ายภายหลังถือเอาเยี่ยงอย่างสืบทอดเป็นความดีต่อไป ไม่มีสิ้นสุด

โปรดยึดหลักธรรมที่อธิบายมาไปใช้ในครอบครัว คุณผู้ชายของคุณและคุณจะมีทางเบาใจลงได้ ไม่ถูกรสนิยมกวนใจนักดั่งที่เคยเป็นมา ผิดถูกอย่างไรอาจารย์ต้องขออภัยด้วย เพราะไม่ค่อยทราบรายละเอียดจากทั้งสองฝ่าย จึงไม่สามารถเรียนให้ทราบได้เท่าที่ควรเท่าที่เรียนตอบนี้ก็เกินไปในทำนองเดาสุ่มเอาบ้าง บางทีคุณอาจเป็นฝ่ายผิด แต่มาพูดเป็นคำแก้ตัวก็ได้ จึงขอยุติไว้เพียงเท่านี้

ดิฉันไม่เป็นฝ่ายผิดค่ะ แต่เป็นฝ่ายเสียหาย เพราะได้รับความทุกข์จากความระแวงสามมี แต่ดิฉันจะอดอ้อนถามเอาความจริงจากเขาจนได้ความอย่างไรแล้ว จะพยายามปรับปรุงความเข้าใจกัน ให้เป็นที่ลงใจได้ในหลักธรรมที่ท่านสั่งสอน ถ้าเรื่องยังลงกันไม่ได้และเป็นไปตามคำที่ดิฉันมาเรียนเล่าจริง ๆ แล้ว ดิฉันต้องมากกราบรบกวนท่านอีก หวังว่าคงเมตตาอนุเคราะห์ตามเคย ดิฉันขอกราบขอบพระคุณท่าน
